

המרור, התולעת והחרוסת – מקורות

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

האי חסא צריך לשקועיה בחרוסת, משום קפא. דאי סלקא דעתך לא צריך לשקועיה – נטילת ידים למה ליי? הא לא נגע. ודילמא, לעולם אימא לך: לא צריך לשקועיה, וקפא – מריחא מיית, אלא למה לי נטילת ידים – דילמא משקעו ליה.

2. רשב"ם מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

צריך לשקועיה בחרוסת משום קפא. ארס שחזרת יש בו ארס כדרך הבצלים והלכך צריך נט"י לטיבול ראשון כדלקמן שהרי נוגע במשקין כשמשקע את החזרת בחרוסת. ור"ח פירש קפא תולעת דתניא בתרומות התולעים שבעיקרי אילנות ואת הקפא שבירק יבחושין שבחומץ ושביין מותרין סיננם במסנת אסורין דכיון דפריש ממקום רביתה הוי ליה כשרץ השורץ על הארץ כדאמר בשילהי אלו טריפות (חולין דף סז ב) ועיקר:

3. תוספות מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

קפא – פי' ר"ח תולעת כדתניא התולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים והקפא שבירק והיבחושין שביין וחומץ הרי אלו מותרים. וא"ת תיקשי מינה לשמואל דאמר בסוף אלו טריפות (חולין דף סז). קישות שהתליע באיביה אסור משום שרץ השורץ על הארץ ומיהו שמואל סבר כאידך ברייתא דמייתי התם. ומיהו ק"ק דמ"מ אמאי לא מייתי הך ברייתא התם ועוד שמואל היכי אכיל מרור בפסח וכי תימא דבדיק להו שלא יהא שם קפא א"כ אמאי צריך חרוסת כיון דליכא קפא? ושמא ברוב ירקות אין בהם קפא וסמיך שמואל ארובא, ומשום סכנה דקפא חיישינן למיעוטא וצריך חרוסת.

4. תוספתא מסכת תרומות (ליברמן) פרק ז

האוכל את הדירה ואת הנמלה ואת הכינה שבתבואה חייב את הזיו שבעדשין ואת יתושין שבכליסין ואת התולעין שבתמרים ושבגרוגרות פטור, פרשו וחזרו חייב. את התולעין שבעיקרי אילנות ואת הקפא שבירק חייב. יבחושין שביין ושבחומץ הרי אילו מותרין אם סינן הרי אילו אסורין. ר' יהודה או' המפנין את היין ואת החומץ והמברך על החמה הרי זה דרך אחרת.

5. שולחן ערוך יורה דעה סימן פד

תולעים הגדלים בפירות, בתלוש, מותרים. שלא אסרה תורה אלא שרץ השורץ על הארץ. במה דברים אמורים, שלא פירשו מן הפרי. אבל פירשו מן הפרי, אפילו לא הגיע לארץ אלא שמת באויר קודם שהגיע לארץ, ואפילו לא פירש כולו מהפרי אלא מקצתו, או שלא פירש אלא על גבי הפרי או על הגרעין שבתוכו, או שפירש מפרי לפרי, אסור. ויש אוסרים אפילו מת בתוך הפרי ופירש אח"כ. כל זמן שימצא בתוך הפרי, אפילו חורו נקוב לחוץ, לא חיישינן שמא פירש וחזר. (ויש אוסרים אם חורו נקוב לחוץ) (מרדכי פא"ט וש"ד בשם ראב"ן ור' אבי"ה בשם ר' יואל הובא בת"ה סי' קע"א) (והכי נהוג) (ת"ה שם ובהגהת ש"ד).

6. בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף קיד עמוד א

ואמר אע"פ שאין חרוסת מצוה כלומר צריך הוא להביאו אלא שלא מתורת מצוה אלא מתורת סכנה ופרשו בגמרא משום קפא ר"ל לחות היוצא מן החזרת שמזיק אלא שחודו של חרוסת מעבירו.

וי"מ בו תולעת וכמו שאמרו בתוספתא תרומות הקפא שבירקות והתולעת שבעקר ויבחושין שבחומץ מותרין סננן במסנת אסורין ומה שהתירו בראש התוספתא פירושו בשהתליע לאחר שנתלשו שאם במחובר ודאי אסורין ומה שאמרו משום קפא לא לענין איסור אלא לענין סכנה שאם לענין איסור מה ענין להתירו בשקיעתו ומה לי באיסור זה בין חי בין מת אלא לענין היזק שהחי מזיק והמת אינו מזיק:

7. שולחן ערוך אורח חיים סימן תעה סעי' א

ואחר כך של אכילת מצה, ואחר כך יקה כזית מרור וישקענו כולו בחרוסת, ולא ישהנו בתוכו שלא יבטל טעם מרירותו ומטעם זה צריך לנער החרוסת מעליו, ויברך על אכילת מרור ויאכלנו בלא הסיבה, ואחר כך נוטל מצה שלישית ובוצע ממנה וכורכה עם המרור וטובלה בחרוסת. הגה: ויש אומרים דאין לטובלו, וכן הוא במנהגים וכן ראיתי נוהגין. ואומר: זכר למקדש כהלל, ואוכלן ביחד בהסיבה.